

15. august 1998

Kr. 10,-

63. årgang

ORGAN FOR MENTAL, SOSIAL OG ØKONOMISK NYORIENTERING

Nr. 12

VÅRT MÅL: Et fritt levende selvvirksomt samfunn
 VÅR METODE: Selvkontroll og hensynsløs, men objektiv kritikk
 VÅRT MIDDEL: Ny livsorientering bygget på Kristusimpulsen

MOTTO: Riv ned alle gjerder som skiller menneskene og hindrer dem fra å oppleve og erkjenne våre dype fellesinteresser innenfor vårt felles samfunn. Frem med helhetsfølelsen og totalitetsbevisstheten. Ned med partipolitikken og klassekampen. Frem med det frie levende selvvirksomme samfunn.

HAUGESUNDS AVIS 27. juni 1998:

Brochmanns etterfølgjarar

Av Jon Ådnøy

– Menneske som tenkjer sjølv og tek ansvaret for eigne liv har eit enormt potensiale, seier Even Lorch-Falch. Han er redaktør for tidsskriftet «Alternativt samfunn», som blir gitt ut av «Det frie samfunn».

Tidsskriftet, som har eit opplag på over tusen, kjem ut fire gonger for året. Eit førtitals menneske er i desse dagane samla til sommartreff på fastlandssida på Karmøy. Impulsar frå den særmerkte Bertram Dybwad Brochmann knyter dei i hop.

Rørsla, som gjerne kallar seg for «nyorienteringa», har ikkje medlemskap eller organisasjon.

Ein annan tenkjemåte

– Folk er så snare til å underkasta seg autoritetar, seier Lorch-Falch. Rørsla ser fleire demagogiske krefter i sving for å halda folk nede. Byråkrati, politikarar og pengemakta er døme på det.

– Folk er oppekne av pengar, i staden for dei verkelege verdiane. Men pengane er berre symbol, bilde på verdiar, og ikkje verdiane sjølv, seier Lorch-Falch.

Han nemner og byråkratiet som er blitt som ein «gud». Det eser og blir større, heile tida. Og folk tenkjer om både etatar og politiske organ som om dei var guddommelege: Dei reknar med at dei skal ordna opp i plassen for folk sjølv. Og folk blir harme når «guden» ikkje innfrir forventningane.

– Kva er alternativet?

– At folk tek ansvaret for liva sine sjølv! Alle menneske kan gjennom opplysning vinna kontrollen over eige liv. Når det åndelege livet får sleppa frå, då vil positive ting skje, både hjå den einskilde og i

samfunnet, seier Lorch-Falch.

Han er kritisk til massemedia. Dei som skriv, legg på seg ein eigensensur som gjer at mange sanningar aldri kjem på trykk, hevdar han.

Tandberg, Munk og Damman

– Finst det døme på at «nyorienteringa» er omsett til praksis?

– Einskildmenneske har sett ut i livet ting som har vist igjen. Næringslivsgründarane Sverre Munk i Bergen og Vebjørn Tandberg i Oslo praktiserte der i sine bedrifter. Og mykje av det Erik Damman har presentert gjennom Framtida i våre hender, har han med seg heimanfrå. Begge foreldra var aktive i rørsla, seier Lorch-Falch.

Men det er ein enorm motstand mot nytenking. Mange av dei som har stått for nyorienteringa, har møtt trakasseringar av mange slag, seier han.

Kristus som ideal

Rørsla har inga bestemt oppfatning om saker. Ho vil heller ikkje vera »Brochmanns etterfølgjar». Det ville vera stikk i strid med det grunnleggjaren stod for, om rørsla skulle knytast til hans namn. Det grunnleggjande er trua på mennesket som åndsvesen.

– Kristi ord i Bergpreika om å venda det andre kinnet til om du blir slått på det eine, det er eit menneskesyn som er felles for oss, seier Lorch-Falch. Han trekkjer òg fram kor ubunden Kristus var i møte med nedarva autoritetar. Han er meir skeptisk til Paulus si tolkning av Kristus-figuren.

Sommartreff på Karmøy-arv

Årets sommartreff er lagt til Karmøy.

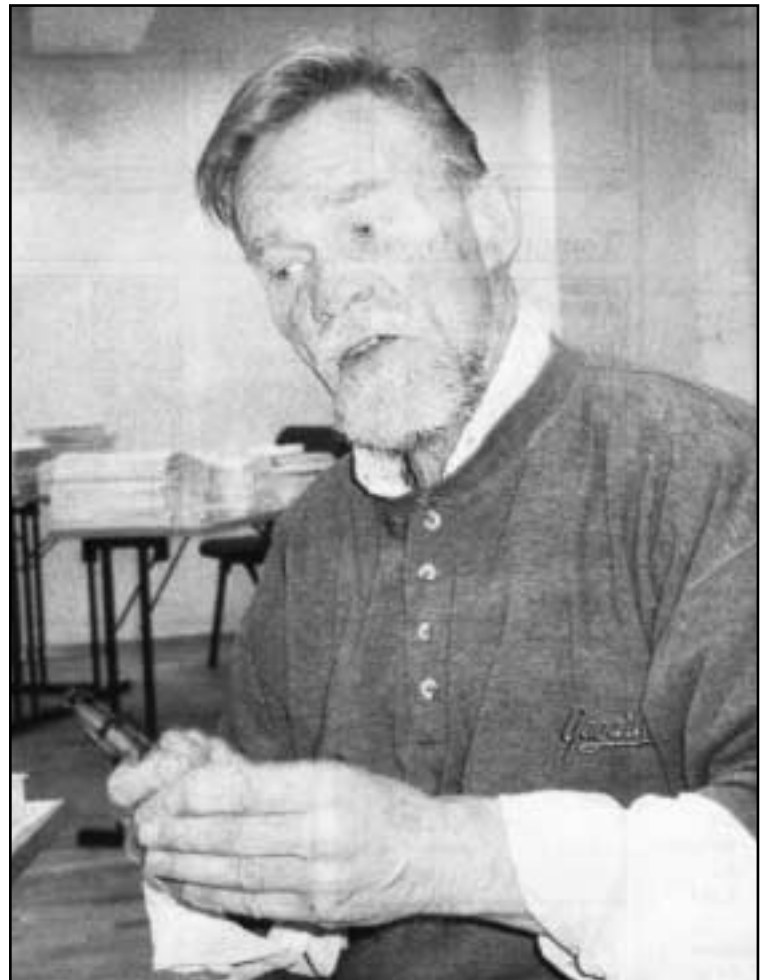
Bakgrunnen er den store arven rørsla for ei tid sidan fekk etter Ragnhild og Asbjørn Torvestad frå Karmøy.

Sommartreffet med opphald på hotell i fem dagar, er gratis for alle, så sant dei ikkje sjølv vil betala for

forts. side 8

«Det frie samfunn» har sommartreff i desse dagar. – Me vil opna for ei ny og frigjerande ånd i alle menneske, seier Even Lorch-Falch, som redigerer tidsskriftet «Alternativt samfunn»

Foto: Jon Ådnøy

NORDLYS:

Skjer verdiskapingen i Oslo?

Av Jørn Bjørnhaug, Tromsø

For ikke lenge siden hadde Dagens Næringsliv et oppslag i anledning av at Statistisk Sentralbyrå (SSB) hadde beregnet verdiskapingen i de forskjellige fylker. Konklusjonen var bl.a. at Oslo hadde overlegent størst verdiskaping i landet, mens de nordnorske fylkene kom dårlig ut.

Forbausende liten debatt

Forbausende nok skapte denne undersøkelsen liten eller ingen debatt. Jeg noterte et kort diskusjonsprogram i NRK 2, og et oppslag i Nordlys der to av byens bankledere uttalte seg kritisk til undersøkelsen, men fra

samfunnsforskerne og sosialøkonome hørte vi ingenting. Fra våre stortingsrepresentanter hørte vi ingenting. I pressen forøvrig var det også nokså stille, uten at jeg skal hevde å ha full oversikt. Er det da slik at undersøkelsens konklusjoner var riktige?

Når Peter Reinholdsen i Nordlys 4. juli skriver om «konspirasjonen» mot Nord-Norge og om SV-politikeren fra Østfold som mener Nord Norge er en eneste stor utgiftspost for Østlandet, begynner man kanskje å få et bilde av hva som skjer og hvor viktig det er at man forholder seg til relevante fakta. Denne politikeren er ikke enestående. Synspunktet har både jeg og mange andre møtt før. Det forbausende var egentlig bare at det kom fra en av Ottar Brox' partifeller.

Jeg er ikke sosialøkonom, og det er selvfølgelig med betydelig risiko man da begir seg ut på en kritisk vurdering av selveste SSB. Jeg gjør imidlertid krav på en god porsjon folkevett, og

skulle jeg ta fundamentalt feil, så lar jeg meg gjerne belære.

Hva er verdiskaping?

Det er to viktige forhold vedrørende SSBs undersøkelse som må klarlegges; hva er verdiskaping, og hvordan (hvor) fremkommer den? Dette er avgjørende for å vurdere undersøkelsens gyldighet. Den er sikkert matematisk/ statistisk uangripelig, men hva er forutsetningene, og i hvilken utstrekning avspeiler undersøkelsen reelle og betydningsfulle fakta?

Hvis jeg oppfattet økonomen fra SSB i NRK riktig, så definerte han grovt verdiskapingen som summen av verdien av produserte varer og tjenester. Det må være slik å forstå at når en frisør klipper meg for 180 kroner, så han han vært med på en verdiskaping på tilsvarende beløp. Da antar jeg også at når 90 prosent av

forts. side 8

Samfunnsliv

Sosialpsykologisk avis
Organ for folkebevegelsen
for ny livsorientering
(Tidligere Samfundspartiet)

Bertram Dybwad Brochmann
grunnlegger

Anders Ryste, adr. 6150 Ørsta
ansvarlig for utgivelse
og redaksjon

Grunnlagt
1931
Med i redaksjonen
Aase Brenne
Haugenv. 9
1400 SKI
Dag Ove Johansen
Røvik, 8200 Fauske

Regnskapene:
Dag Ove Johansen

Ved innbetalinger benyttes
Postgironr.: 0801 3 15 95 06
Bankgironr.: 3992.07.32589

MØRE-NYTT, ØRSTA

Rente og ruin

Einar Gerhardsen starta Statens Husbank. Banken skulle hjelpe alle med billige lån på låg rente. Renta skulle vere 2,5 prosent. Slik kom stor byggeverksemd i gang etter siste krig. Ja, slik fekk heile landet nye hus i stort tal. Rett nok skulle einslege kvinner, om dei ville bygge, nektast lån. Men det blei retta på seinare.

Nokre år gjekk med husbankfinansiert husbygging. Alle med små inntekter fekk bygge med hjelp frå S.H. Så vart det funne olje i Nordsjøen. Det teikna til å vere meir olje på havbotnen enn som Shell hadde funne. Spørsmålet var om vi ikkje her i Norge kunne setje i gang leiting og boring på norsk initiativ. Men korleis kunne vi skaffe fram så mykje kapital at oljeutvinning kunne startast? Då var det Gerhardsen kom med tanken om at vi kunne finansiere oljeverksemda med lån frå Norges Bank. Vi trong ikkje å vende oss til utlandet. Vi kunne bruke eit innanlandsk lånebudsjett ved sida av stats og kommunebudsjetta. Vi hadde folk og ressurser nok.

Men så kom Per Kleppe som finansminister. Han sa: Vi kan ikkje lenger ha låg rente og bygge landet på eigne pengar. Det ville vere gal politikk. Låg rente skal vi ha. Det var greitt. Men for å få lån i utlandet og då helst hjå dei som vil kjøpe oljen, må renta opp på høgde med det som lånegjevarane har. Likevel, sa Kleppe. Den høge renta på utanlandske lån skal kunne trekkast frå i skattelikningane. Og slik vart det.

Gerhardsens lågrentepolitikk fekk ein slutt med Per Kleppe, men bae visste dei at låg og fast rente ville berge landet seinare frå å kome opp i det som Bibelen har kalla Mammon. Alle folk som har slept renta på pengane ut i fri flyt, vil føre eller seinare hamne i nasjonal krise.

Og, diverre, i dag er det blitt slik med land etter land. Midt i overfloda går firma etter firma og rike etter rike konkurs. I Afrika står utviklinga stille. Land etter land på det store kontinentet har fått nok med å betale høge renter til Pengefondet og Verdsbanken. Det som skulle bli til velsigning vart til forbanning. Pass på at det ikkje blir sameleis i Russland og i Aust. Digre lån gir stor utvikling ei kort tid. Så kjem overfloda og salsvanskane, konkursane og arbeidsløysa.

Det er blitt verdsbilete i dag å tene meir pengar på kjøp og sal av aksjar til høgast mogleg kurs og høg rente. Men slik tenkte ikkje Gerhardsen i byrjinga, og heller ikkje Per Kleppe. Renta fekk fri flyt etterkvart, alt etter vikarierende motiv og meiningar. Men sant er det at fiktivøkonomien har teke realøkonomiens plass såvel offentleg som privat. Det fekk ikkje forkleine moralen vår at Gerhardsens lågrenteide opphavelag skriv seg frå den danske ingeniøren og økonomen Gottfried Feder. Han som drog til Tyskland og hjelpte nazistane til å atterreise landet etter første verdskrigen, men vart sjølv avliva på åpen gate i Berlin, truleg takka vere kapitalistane som tapte renter på ideen hans.

Far til det såkalla solidaritetsalternativet hjå oss, Maeistro Hågensen, i LO, kan ikkje vere uvitande om renta. Men Jagland som no på død og liv vil attende til maktstolen, synest ikkje å vite stort om dette. No flyg renta opp og no flyg renta nedatt. Slik er standardformuleringane hans. Han meiner vistnok at renta har ibuande liv, slik som måsen eller skjora. Skal økonomien ha renter på pengane og det skal vere ei viss meining i det, så skal den frå tid til tid tilsvare den prosentvise produksjonsveksten eit land kan ha, korkje meir eller mindre. Det er produksjonen vi lever av, ikkje pengane, ikkje aksjane og slettes ikkje renta.

Anders Ryste

PS: Vi har nemnt Jagland. Kva vil så Bondevik gjere?

AFTENPOSTEN, 27. juni 1998:

Elverumsfullmakten

Ifølge Aftenposten skal Norge yte bidrag til noe som benevnes «Verdens hukommelse». I den forbindelse lister riksantikvar Herstad opp noen dokumenter som vel ansees for å være viktige dokumenter i norsk historie. Blant dem er «Elverumsfullmakten», som riksantikvaren synes å mene er ett blant noen få andre «verneverdige» dokumenter. Aftenposten gjengir en faksimile av noe som leseren må oppfatte som et statsrettslig dokument. At så ikke er tilfellet, fremgår av Johan Nygaardsvolds erindingsbok «Norge i krig» hvor samme faksimile gjengis, men med den viktige tilføyelsen at faksimilen er et kladdoppsett. I Nationen 5.2.88 påpekte forøvrig ambassadør Erik Braadland at det var galt å kalle «Elverumsfullmakten» for «en fullmakt i vanlig statsrettslig form». Den statsrettslærde professor d. juris Frede Castberg hevdet flere ganger

at det under Elverumsmøtet 9. april 1940 ikke ble vedtatt noen ekstraordinær fullmakt til regjeringen, se bl.a. Castberg: «Juridiske stridsspørsmål...» s. 57: «Nå kan man etter min mening ikke si at Elverumsfullmakten ble vedtatt av Stortinget. Det faktiske forhold er at den beslutning som ble foreslått av Stortingets president, overhodet ikke ble satt under votering». Til Undersøkelleskommissjonen av 1945 sa Hambro at han unnlot å foreta votering fordi han var redd for at representanten Førre ville reise en sterk motstand om det kom til votering, jfr. her professor dr. philos. Ole Kristian Grimnes i «Veien inn i krigen» s. 100: «Også enkelte av de stortingsmenn som deltok på Elverumsmøtet sier i ettertid at fullmakten ikke ble vedtatt eller at den ikke hadde retskraft.»

John Sand

REDAKTØR
ANDERS RYSTE,
6150 ØRSTA

Kjære redaktør
Ryste

En norsk vitenskapsmann har tilskrevet meg i forbindelse med en publikasjon vedr. yringsfriheten i Norge i dette århundre, som overveies utgitt.

Jeg regner med at Du har førstehåndskjennskap til de problemer Fanebust, Hønningstad m.fl. møtte fra 1945. Skriftene Fanebust anklager Høyestert og Jeg anklager Høyesterett har jeg. Men dersom Din tid tillater det, ville jeg sette stor pris på å få en liten kommentar om den mangel på yringsfrihet som vel alle Samfunnspartimennesker pplevde fra 1945 og utover.

Svarporto vedligger.

Vedlagt vil Du finne kr 450 i sjekk l/ Den norske Bank. Jeg beklager sen kontingent-innbetaling.

Jeg vedlegger også kopi av mitt korte inserat om «Elverumsfullmakten» som jeg merkelig nok fikk plass for i Aftenposten. Bring det gjerne videre gjennom Din avis.

Vennlig hilsen
John Sand

Ang. feiltrykk i
Samfunnsliv nr.
10/1998 side nr 2!

I et brev til Samfunnsliv v/redaktør Anders Ryste har jeg blitt titulert med «Postmester»! Dette er feil!

Det er riktig at jeg er ansatt ved Ullevål Hageby Postkontor, men det er en annen person som er Postmester!

Min tittel er for ordens skyld «Poststyrer», – og denne tittel henger igjen fra den tiden jeg var styrer ved Gaustad Postkontor, et postkontor som nå er nedlagt!

Med vennlig hilsen
Velaug Lie

John Sand,
8643 Bjerka

Mange takk for brev innlagt kontingentpenger for Samfunnsliv. Takk også for ditt innlegg i Aftenposten. Jeg hadde innlegget ditt fra før og jeg må si det forbauset meg at dette var tatt inn.

Trykkefriheten selv i dag i Norge er skrøpelige greier. Jeg ble vant med å bli nektet spalteplass for Samfunnslivs tanker hvorfor jeg satset på bladet som utgiver og redaktør. Det er nu medgått 33 år siden jeg overtok. En lojal stamme av venner holder ut, men sannheten forties. Myndighetene leker blindebuk med folket. På Elverum i 1940 ble Hambro redd for at Stortinget ikke hadde fullmakt til å gjøre det de gjorde, nemlig å rømme for livet, som om det skulle trenge noen fullmakt til det. Førre sammen med Sig. Jakobsen fra Bleik forsto det tragikomiske.

Hønningstad og Fanebust kjente jeg personlig. Jeg samarbeidet med dem i mange år. Hønningstad ble økonomidosent på BI. Da prof. Frisch med stor bravur fikk Nobels fredspris, sa H. at prisen skulle han ikke ha, men samfunnsforskeren Dybwad Brochmann. Fr a ham var ideene han fikk prisen for stilletende stjålet. Fanebust ble fotfulgt da han skulle få trykket referatet av sin rettsak, så satsen skulle fjernes fra alle de trykkerier han ville få hjelp av. Det lyktes å fjerne satsen.

Brochmann fikk 3,5 års fengsel pluss mentalundersøkelse fordi han utpå sommeren 1940 manipulerte tyskerne med et kåseri så maktbrynden over vårt okkuperte folk skulle avta. Pål Berg – høgsterettsjustitiarius og leder for det senere heimvernet fikk all verdens honnør fordi han den samme tid og på samme vis manipulerte Quisling og NS.

Nok er dette bare småtterier av overgrep mot så mye mer som vil komme frem om hva våre såkalte demokratiske ledere og autoriteter bærer ansvaret for også i dag. Men sannheten hates. a.r.

Steinerskolen,
hva er det?

Det kom bankgiroblankett i postkassen med mulighet til å gi penger til Steinerskolen. Men vi vil gjerne vite hva vi gir penger til.

For mange år siden, hørte jeg en holde foredrag om at Rudolf Steiner såg, at vanlige arbeidsfolk hadde for lite kontakt med landets sosiale liv. Derfor fikk han igang en kulturell virksomhet som ble begynnelsen til Steinerskolen.

Men det har vært mange gode ideer som er misbrukt, ved at de brukes mye til forretning. Jeg vet at skolen får 80% til driften og 10% til skoleskyss av skattepenger fra oss. Derfor må det være mye forståelse for, at vi vil vite hva velgjørende virksomhet han driver, før vi giver mer av pengene våre over til skolen.

Ola Øverbø

Til Samfunnsliv

Jeg har vært så heldig gjennom min bror Sigurd Emberland å bli med nyorienteringens sommertreff på Park Hotell Haugesund.

Det har vært en utrolig opplevelse å bli kjend med mennesker med så sundt livssyn.

– De har virkelig forstått at de har fått hjernen til å tenke med. Var dette livssynet mer utbredt ville det ikke være så mange konflikter og usannheter i verden. For medmenneskelighet og kjærlighet er jo det viktigste i livet. Det blir mer og mer borte når det er guden Mammon som dyrkes.

Dette oppholdet har beriket meg og styrket min tro på at menneske er bedre enn sitt rykte.

Vi har vært her i 6 dager med to foredrag og diskusjoner hver dag.

Mandag hadde vi busstur til Haugalandet. Det var en fantastisk naturopplevelse. Naturen her er vennlig og fremmedartet. Ikke det store voldsomme, men lyngmoer med små vekster og trolske fjellformasjoner. En vennlig og smilende natur.

Vi fikk se Iva Charinos film over Haugalandet på stort lerret som avslutning. På hotellet hadde vi god forpleiing og vennlig betjening.

Tusen takk for et berikende opphold.

Hilsen Deddi Julvik

FRIHETEN 26. juni 1998:

«Den hemmelige krigen», ingen ærefull historie

Tobindsverket, på nærmere 1200 sider, «Den hemmelige krigen – overvåkingen i Norge 1914–1997», av forskerne Trond Bergh og Einar Eriksen (Cappelen Akademiske Forlag), bekrefter til fulle Lund-kommisjonens rapport

om den krig den sivile og militære etterretningstjeneste gjennom årtier, «lovlig» og ulovlig, har bedrevet mot folk med avvikende politiske meninger; kommunistene og andre venstreinnstilte...

Bøkene bekrefter at intet middel har vært for simpelt til ikke å ha blitt tatt i bruk; brevåpning, telefon- og romavlytting, registrering, Titusener av personer har havnet i overvåkingspolitiets hemmelige politiske kartotek, ofte etter samarbeide og «tips» fra hemmelige private grupper. Til dette hørte også oppsetting av internerings- og likvidasjonslister over folk som ble definert som «nasjonalt upålitelige».

Det er feil å tro at det var først etter krigens slutt at dette uvesenet tok til. Som det heter fra forfatterens hånd: «Politiske engasjement i det som noe løst kalles «politisk overvåking», kan følges tilbake til 1800-tallet og til den overvåkings- og infiltrasjonsaksjon som ble satt igang mot Marcus Thrane tidlig på 1850-tallet (ble dømt til åtte års tukthus-straff for å ha organisert og ledet Norges første småbruker- og arbeiderbevegelse – vår merknad).

Infiltrasjon og spaning

Etter Oktoberrevolusjonen i Russland i 1917 og den tyske revolusjonen i 1918 ble nye overvåkingsmetoder tatt i bruk. Om dette heter det i bind I av verket:

«I grensefylket Finnmark (...) ble politiet styrket både med mannskaper og håndvåpen. Nye arbeidsmetoder ble tatt i bruk mot «den røde fare». Den lokale arbeiderbevegelse, i Øst-Finnmark ble infiltrert, spanet på, korrespondansen kontrollert og kontakter etablert på hurtigruta, i tolloppsynet og blant private næringsdrivende. Enkelte ble, med ulike begrunnelser, omplassert til mindre sensitive stillinger og steder. Det kunne gjelde både lærere og prester. I offentlige stillinger ved grensen ble både sosialister, kvener og samer normalt holdt utenfor...»

Biskop Berggrav spilte en sentral rolle i etterretningsarbeidet nordpå

Dengang, som etter krigen 1945, opererte private grupper med sine rakkertjenester overfor den sivile og militære etterretningstjenesten. Blant dem som utmerket seg i så henseende var biskop Eivind Berggrav (som sommeren 1940, sammen med høyesterettsjustitiarius Pål Berg, rådet Stortingets Presidentskap til å godta de tyske krav om avsettelse av Konge og regjering, som ble erstattet med et «Riksråd» der framtrede NS-folk skulle sikres plass). Om dette skriver forfatterne:

«Den sterke revolusjonsfrykten og den svake politiimsatsen (ble kritisert av de borgerlige som derfor satsset på de militæres etterretningsapparat – vår merknad), gir noe av grunnen for at ikke bare Forsvaret, men også ulike private grupper engasjerer seg i etterretnings- og overvåkingsvirksomhet. Oppmerksomheten mot «den røde fare» var særlig sterk i nord. En av de gruppene som der fortsatt ble overvåket, var kvenene, til dels også samene, ut fra den gamle antakelsen at disse miljøene var «nasjonalt upålitelige». I dette overvåkingsystemet spilte biskop Eivind Berggrav i Tromsø en særlig sentral rolle i samarbeid med flere sivile og militære organer. I Nord-Norge hadde således overvåkingen gjennom mellomkrigstiden et tydelig etnisk element(...)

Biskop Berggrav og hans apparat er bare ett eksempel på at den politiske overvåking i mellomkrigstiden ble utvidet i den forstand at nye grupper engasjerte seg. Særlig framtrede var innslaget av private grupper eller organisasjoner med politimessig eller militært tilsnitt rettet mot arbeiderbevegelsen (...) Et spesielt utslag av det private engasjement var «RAMAR», som offisielt var et avskrivingsbyrå, men som i realiteten var et etterretningsapparat som skulle samarbeide med politiet og Forsvaret med det formål å «forsterke forsvaret av fedrelandet mot statsfiender». Apparatet ble etablert i 1939–40, og virksomheten ble finansiert av Norsk Hydro, Norges Rederforbund og flere redere». (M.a.o. de samme som etter krigen deltok aktivt i jakten på kommunister og andre venstreinnstilte gjennom et intimt samarbeide med overvåkingspolitiet – vår merknad).

Gamle lister hentet fram igjen

Ifølge forfatterne omfattet overvåkingspolitiet sentrale kartotek april 1940 15.000 navn.

Langt de fleste av disse var kommunister. At de lister som sjefen for overvåkingspolitiet, Jonas Lie, utarbeidet etter at han av justisminister Trygve Lie høsten 1939 var sendt til Øst-Finnmark for å spionere på kommunistene, kom tyskerne i hende er ubestridelig. Jonas Lie stilte seg jo under krigen helt og fullt til disposisjon for okkupasjonsmakten. Det samme gjaldt også en god del andre kommunist-arkiver. Disse var ganske opplagt «mat for Mons» også etter krigens slutt. Det gjaldt i hvert fall i høyeste grad for overvåkingspolitiets meget omfattende «Bergens-kartotek», som ifølge forfatterne ved siden av Jonas Lie-kartoteket «ikke beviselig» ble ødelagt under krigen. Om dette sier Bergh og Eriksen:

«Da kommunist-registreringen startet opp igjen for fullt i 1948, ble dette gamle kartoteket funnet fram. En liste over samtlige kommunister som ble registrert i Bergen fra september 1939 til våren 1940, ble da sendt til sentralen i Oslo. Listen omfattet kommunister fra praktisk talt hele landet og var «utarbeidet på grunnlag av det spesielle kommunistregister som fantes ved Bergen politikammer over kommunister i Bergen og dels på grunnlag av fortegnelser som i sin tid ble notert fra Oslo.» Vi vet ikke hvor omfattende denne Bergens-listen var, og hvor mye av den totale kommunist-registreringen i Norge før krigen den omfattet. Alt tyder på at den må ha inneholdt svært mye av den samlede registreringen. Også materialet etter Jonas Lie ble tatt i bruk etter krigen.» (Mange navn måtte lukes ut av den enkle grunn at de hadde gitt sine liv i kampen for landets frihet og fred – mot den nazistiske overfallsmakt – vår merknad).

Videre heter det:

Spaniakjempere overvåket

«Politiets interesse for norske kommunister hadde antakelig også tatt seg noe opp allerede under den spanske borgerkrigen. Som et non-intervensjonsland hadde Norge forbudt

nordmenn å delta som frivillige under krigen, og det ble også forbudt å verve frivillige. Slik verving var det først og fremst Kommunistpartiet som tok seg av. Politiet nedla, i full forståelse med Justisdepartementet, et omfattende arbeid, bl.a. med ransaking av NKPs kontor, for å rulle opp vervingen. Vi vet at overvåkingspolitiet satte opp lister over Spania-kjempere. En fortegnelse over norske frivillige i perioden 1936–1939 hadde ialt 130 navn. Denne listen er interessant også i en etterkrigssammenheng fordi overvåkingspolitiet mot slutten av 1940-tallet gjenoppfrisket sin interesse for Spania-kjempere...»

Forfatterne Bergh og Eriksen etterlater ingen tvil om hvem opptrappingen av overvåkingstjenesten 1939–40 i hovedsak var rettet mot; kommunistene. Og heller ikke at dette skjedde med Ap-regjeringens aktive medvirkning. Likeledes at Stortinget både var orientert og innforstått om «den sterke opptattheten av norske kommunister, og om den egentlige karakteren av Jonas Lies oppdrag i Øst-Finnmark.»

Fascistene og nazistene

– et «ordensproblem»

På bakgrunn av det faktum at i 1933 hadde «antikommunisten nr 1», Adolf Hitler og hans nazi-gjeng overtatt den hele og fulle makt i Tyskland, der hundretusener av kommunister, sosialdemokrater, sammen med andre «nasjonalt upålitelige», blant dem jøder og sigøynere, ble arrestert og anbragt i Hitlers konsentrasjonsleirer, og tydelig la opp til en storkrig, er det mer enn underlig at en norsk regjering utgått av Det norske Arbeiderparti, ikke var seg bevisst om at faren for Norges frihet og fred ikke kom fra øst, fra den sosialistiske Sovjetunionen, men fra sør, fra nazi-Tyskland. At den ikke var det vises av så mangt, ikke minst ved at regjeringen aldri grep inn mot etterretningstjenestens jakt på innbilte fiender av landets frihet og fred; og som stort sett lot norske nazister og fascister i fred. Dette siste framgår også av det forfatterne skriver:

«Som i Norge ble også i mange andre land nazister og fascister etter hvert oppfattet som overvåkingsobjekter. Som regel ble disse gruppene neppe vurdert som noen stor risiko. Snarere ble de først og fremst oppfattet som et ordensproblem...»

Postkontroll og telefonavlytting sentrale virkemidler

Ifølge forfatterne finnes det ingen oversikt over hvor ofte postkontroll av norske borgere forekom i mellomkrigstiden. Men i 1939–40 ble den anvendt som et sentralt virkemiddel i kommunist-overvåkingen. Særlig i Øst-Finnmark ble NKPs korrespondanse kontrollert og avskrevet. I POTs arkiv ligger f.eks. en rekke skriv pent avskrevet av politibetjent Joh. B. Olufsen i Kirkenes. Blant de privatpersoner som ble kontrollert var Gotfred Hølvold, den mest framtrede kommunist i Kirkenes – som etter frigjøringen ble stortingsrepresentant for NKP. Hvilken nytte eller verdi postkontrollen hadde, er ifølge

Biskop Berggrav var ikke bare opptatt av kirkelig virksomhet. Han bedrev også etterretningsarbeid i samarbeid med E-tjenesten.

Overvåkingssjef Asbjørn Bryn tok i bruk Jonas Lies overvåkingslister – som også ble brukt av Gestapo under krigen.

forfatterne ikke godt å si, men ga ifølge dem utvilsomt god innsikt i kommunistenes virksomhet. Også i Alta ble informasjon skaffet tilveie ved postkontroll, noe som igjen ble fulgt opp med en nøyaktig registrering av kommunistene på stedet.

Siden telefonavlyttingen i 1939–40 ifølge forfatterne var «situasjonsbestemt», kunne ikke sjefen for overvåkingstjenesten, Asbjørn Bryn, i årene like etter frigjøringen bruke forskriftene fra den gang som grunnlag for telefonavlytting. Det forhindret ikke at han i 1947 tillot seg å sende Televerkets 1939-sirkulærer ut til politimesterne, utvilsomt med det formål for øye; å gjenoppta telefonavlyttingene – om det enn var aldri så ulovlig.

Det som vi her har tatt for oss, dreier seg i stor grad om den politiske overvåkingen i mellomkrigstiden – som for E-tjenesten og myndighetene bedrev og som var alt annet enn ærefullt. Det er heller ikke det som har funnet sted i etterkrigstiden. Det framgår av bokverket – som vil bli fulgt opp i neste nummer av Friheten.

(Dette avsnittet av bokverket vil bli fulgt opp i neste nummer av Friheten).

Arne Jørgensen

En bemerkelsesverdig artikkel i Aftenposten:

Høykonjunktur og dansen rundt gullkalven

Kjøpefesten er igjen over oss. Bankene finansierer den gjerne når forbrukslånet koster opp mot 20 prosent i rente. Men både dagens situasjon og historien viser at det er irrasjonelle og farlige krefter som gjør seg gjeldende, skriver Jan Brøgger. Han er professor ved NTNU og redaktør av Kulturelt Perspektiv.

Av Jan Brøgger

Høykonjunktoren begynner å gå oss på nervene. Alle kontorer er på flyttefot til større og bedre glassplasser. Dette dynamiske fremskrittet er et stor problem for alle vanedyr. Går man til Storebrands kundeservice, finner man bare skitne glassruter, lastebiler og annleggsmaskiner. Kundeservicen er flyttet til Aker Brygge. Intet kart kan holde følge med all flyttingen, og drosjesjåfører må melde pass. Hovedstaden er blitt et stort mareritt av anleggsmaskiner og omkjøringer, og terrenget rundt Abelhaugen er forvandlet til et gruvlandskap fra Sør-Amerika.

Denne anleggsørken er den synligste og fremfor alt mest hørbar manifestasjon av den høykonjunktur vi er midt inne i. Strekene er også følbare. Ikke alle rammes av eiendomsprisene. Mange av oss kan notere at våre relativt alminnelige leiligheter har gjort oss til papirmillionærer. Bankene strutter av penger, det er selvfølgelig en sammenheng her. Renten har beveget seg fra 15 til fem pluss minus to, og det gir seg som oftest raske utslag på boligmarkedet i vår spesielle demografiske situasjon.

Banker og finansinstitusjoner lever av å låne ut penger, og kommer med det ene fristende tilbudet etter det andre. Hvorfor ikke ta et forbrukslån? At renten her ligger på opptil 20 prosent i året, står bare med liten skrift.

Men det er ennå noen som husker tilbake til 1985 da man ikke kunne gå forbi en bank uten å bli tilbudt et lån nesten uten sikkerhet. Vi får håpe at det er noe av dene hukommelsen som vil hindre en reprise av etterspillet av 80-årenes jappetid.

Men den menneskelige hukommelse er utrolig kort, og menneskenes økonomiske adferd har lite med fornuft å gjøre. I hvert fall er det ennå ingen som har kunnet avsløre fornuften i at noen uforsiktede ord fra en betydelig næringslivsleder kan få verdiene på Oslo Børs til å synke med noen milliarder. Det er ikke uten en følelse av uhygge at man noterer at åpenbart irrasjonelle krefter styrer en viktig del av våre liv.

Et lite tilbakeblikk på Europas nyere historie forteller sitt om hva som kan skje når de irrasjonelle krefter i pengemarkedene får spille ut sine demoniske krefter. Det er bare riktig gamle mennesker og enkelte frimerkesamlere som har noe bevisst forhold til hyperinflasjonen etter den første verdenskrig. Enkelte skarpsindige økonomer kan utvilsomt forklare sammenheng

mellom utgiftene til krigføring og fall i pengeverdien. Kanskje var hyperinflasjonen en form for skattlegging hvor hver enkelt borger ble pålagt å bære en så stor del av krigføringens omkostninger som hans økonomiske evne og sparing tillot. Men den enkelte borger som ble rammet, opplevet det som et mystisk ran.

Eric Hobsbawn forteller i «Ekstremismens tidsalder» (Gyldendal 1997) at da hans bestefar i Wien etter et langt livs sparing fikk utbetalt sin livsforsikring, var den akkurat nok til å betale en kopp sjokolade på nærmeste konditori.

Den tyske hyperinflasjonens politiske virkninger er velkjente. Den banet veien for Adolf Hitler og var med på å fremkalle menneskehetens største sivilisasjonssammenbrudd.

Man behøver ikke være hverken overtroisk eller fundamentalist for å akseptere at Mammon er en brukbar metafor for pengenes selvsomme spill med oss alle. I det gamle mytologiske språk ble Mammon fremstilt som en ond ånd. Vi tror ikke lenger på ånder. Men det kan undertiden være fristende å falle tilbake i den gammeltestamentlige visdom når man ser hva som stadig skjer i pengenes verden.

I forrige århundre var det ennå noen som så på penger som «storkna sveitte». Det var mens penger ennå hadde nær tilknytning til sølv og gull og en manns og en kvinnes slit i steinrøysene kunne måles i stabile, edle metaller.

Det er lett å forveksle betalingsmidler med virkelige verdier, og lenge trodde europeerne på at gull og sølv hadde en verdi i seg selv. Det førte til avsendige plyndringstokter, spesielt til Sør-Amerika. Men gull og sølv produserer ikke annet en overmott, men det er nyttig så lenge noen tror de edle metaller er verdifulle i seg selv. Det trodde både briter og hollendere, og gullet og sølvet havnet derfor stort sett i deres bankhvelv, mens den spanske produktivitet og folkemoral nesten gikk til grunne. Gullet ødeleggelse av den spanske økonomi tilhører et at Mammons største kupp.

Ennå er det ingen som fullt ut har forstått hva penger egentlig er. Georg Simmel skrev før den første verdenskrig et usedvanlig innsiktsfullt essay, «Philosophie des Geldes», som ble utgitt i Berlin i 1907. Det kan fortsatt leses med stort utbytte. Det gir blant annet innsikt i Karl Marx' forsøksvise oppgjør med gullet. Marx forsøkte å finne et objektivt mål på verdier med utgangspunkt i den menneskelige arbeidskraft. Han så med berettiget skepsis på fortjenester som ble til gjennom arbeidsfrie transaksjoner. Det gjør vi fremdeles. Men det er ikke lenger noen som tror at det kan vinnes noen lettvinde seire over Mammon.

I midten av forrige århundre ble det skrevet en usedvanlig innsiktsfull beretning om massenes galskap, Charles MacKays fortelling «Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Cows» (Ekstraordinære folkelige villfarelser og massenes galskap). Den ble utgitt

første gang i 1814. Utgangspunktet for boken var den hollandske såkalte tulipanmani (tulipomania) som raste på sekstenhundretallet, og som nådde sitt klimaks i Haarlem i 1637. Det var begynnelsen på en rekke spekulasjonsbølger som gikk over Europa ved industrialismens begynnelse. Tulipanen var en blomst som appellerte sterkt til hollenderne, gartnere planla enorme blomsterbed, og tulipanløken ble dermed et spekulasjonsobjekt. Prisen på spesielle tulipanløk ble drevet opp i fantasipriser. En anekdote fra denne tiden forteller om en sjømann som i vanvare kom til å spise en tulipanløk av arten Semper augustus i den tro at den var en vanlig løk. En Semper augustus ble den gang omsatt til samme verdi som et hus med have i Amsterdam.

Som alle

spekulasjonsbobler sprakk tulipanboblen, og Mammon fikk seg nok en god latter. Det varte heller ikke lenge før det bød seg nye sjanser. Mest berømt er vel Sydhavsboblen (The South Sea Bubble), hvor det ble skapt kjempeformuer på spekulasjoner over ikke-eksisterende verdier i koloniale Stillehavsøyer.

Et eget kapittel i pengenes historie er om skotten John Law, som etter Ludvig 14.s død fikk regentens tillatelse til å utstede pengesedler. De fleste av disse sedlene var uten dekning. Law ble en av Frankrikes rikeste menn, og levde på en svært høy fot inntil også denne boblen

sprakk. Man kan gjøre seg noen uansvarlige refleksjoner om ikke Laws seddelkiste la noe av grunnen til den franske revolusjon.

Fordi økonomiske bobler stadig brister, blir MacKays bok utgitt i stadig nye opplag. Man kan frykte at tiden snart blir moden for en nyttigivelse. Den ble utgitt på nytt etter det store børskraket i Wall Street i 1929. Mange historikere er enige om at dette kraket skapte grobunn for nasjonalsosialismen og fascismen i Europa.

Alle som forutsier slutten på en høykonjunktur, får før eller siden rett. Men det er ingen gitt å vite når katastrofen vil inntreffe. En

indikasjon kan være det MacKay kaller massenes galskap. Selv om det grenser mot politisk psykiatri, er det fristende å se tidens kjøpegalskap som et tegn på at noe er i ferd med å gå av sporet.

Det ser nesten ikke ut til å være noen grense for hvor mange kjøpesentre vi trenger her i landet. De fleste er nesten til enhver tid fulle av mennesker. Det er nesten ikke

mulig å finne parkeringsplass. Shopping er blitt en betydelig fritidsbeskjeftigelse. Men det koster penger, og man spør seg hvor folk får pengene fra. Er noe av kjøpegalskapen basert på dyre forbrukslån? Hvem blir det som skal betale gildet når boblen sprekker denne gangen?

Frykten for den økonomiske Asiasyken er berettiget. Selv om vi i Norge med vår olje og gass føler oss separert beskyttet, står vi med vår mikrivaluta mer lagelig til for hugg enn det er trivelig å forestille seg.

Den kanskje aller mest truende

boblen i dagens situasjon er eiendomsprisene i for eksempel Tokyo. Økonomer har regnet ut at eiendomer innenfor hovedstadens grenser er mer verd enn hele Canada. Enkelte ambassader fra den tredje verden har løst sine statsfinanser gjennom å selge sine ambassadetomter i Tokyo.

Et lyspunkt i tidens pengesituasjon er etableringen av euro. Et Europa knyttet sammen med en felles myntenhet vil neppe igjen gå til krig mot hverandre. At den kanskje kan betraktes som arvingen til den tyske mark, faller enkelte tungt for brystet, spesielt britene. Men hvor meget man enn måtte mislike det, så er den tyske sentralbanks ekspertise bygget opp av folk som vet hva inflasjon kan koste, og som med forhåpentlig kloke midler vil bevare euroens verdi mot Mammons anslag.

Det ingen har klart å gjøre noe med, er oppfatningen av penger som kilden til lykke. Det hjelper ikke at alle rikfolk forsikrer oss om at penger ikke skaper lykke og medfører en rekke bekymringer. Vi tror dem bare ikke, og misunner dem deres palasser og hurtiggående fartøyer. Det er her den eksistensielle trussel ligger i dagens høykonjunktur. Man kan ikke kjøpe seg glad. Nå er lottomillionærer ikke som andre millionærer, så enkelte håper kanskje at hasardspill vil bringe lykke. Det taler imot enhver erfaring.

Siden Moses kom ned fra berget med sine stentavler, har dansen rundt gullkalven pågått. Men det har skjedd i varierende tempo, og med stadig nye dansetrinn. For de flest enordmenn synes vel Kjell Inge Røkke mer inspirerende enn Diogenes, som nøyde seg med å bo i en tønne, og som på Alexanders den stores tilbud om all verdens rikdom bare ba ham å tre til side for ikke å skygge for solen.

Det er sikkert bare en legende, men en legende med visdom.

«Dansen om gullkalven!»

Redaktør av bladet Kulturelt Perspektiv, professor ved NTNU, Jan Brøgger, har ein fantastisk artikkel i Aftenposten for laurdag 11. d.m. Han samanliknar skildringane frå Mosebøkene om Dansen kring gullkalven med vår tids dans omkring renter, aksjar, tipping og spel for å få ut stor gevinst. Brøgger er psykolog og ikkje teolog, difor finn han fram i vårt økonomiske uføre. Teologane har låst seg fast i ei eingong-for-alle-tolkning av bibelbøkene.

Likevel, Brøgger ser langt og djupt, men jødane praktiserte eit jubelårssystem som hadde opphavet sitt frå Dei 10 bod som åndeleg forutsetning. I dag kan vi kalle systemet eit dekapitaliseringssystem. Straks Mammon eller Dansen om gullkalven tok til å herje samfunnet, måtte avskrivningssystemet setjast inn. Kwart 49. år skulle all gjeld skrivast ut. Kwart 7. år skulle vere kvileår for

attendebetaling av skuld og kvar sjuande dag skulle vere kviledag frå matstrevet.

Dei 10 bod er noko langt meir enn moralbod for den einskilde. Dei utgjør den grunnlova jødane hadde for politikken sin. I ca 200 år følgde dei lova. Og det gjekk bra med dei. Men så skeia dei ut frå dekapitaliseringstanken og det vart krig og borgarkrig. Kong Salomo ville vere større enn alle andre i det indre Middelhavet. Han bygde verdas, den gongen finaste tempel. Men, på slutten av livet sitt, fall han i undring. Han spurde seg sjølv om Gud ville bu i eit tempel, bygt av tre og stein? Måtte ikkje menneska og menneskesinnet vere Guds tempel.

Samanheng mellom Dei 10 bod og praktiseringa av bodane er i dag gjort om til eit privatspørsmål. Slik skulle det ikkje vere i fylgje Moses. Gi ikkje pengane ibuande liv, seier bodane. Dei er berre hjelpemidlane i

felleshushaldet. Gud er ånd og bur i alt som har *ubiane* skapande liv, og har valt seg ut menneska som sin øvste og endelege verestad. Det er difor stor risiko i å vere menneske. Det er lett å gli ut av si tiltenkte rolle. Då er det at Kristi mentale frelse er løysinga. *Men frelsa er også eit samfunnsspørsmål!!*

Mammondyrkinga er ein av dei store fallgruvane samfunnet kan råke ut for. Brøgger har rett. Verda i dag er rådvill overfor spørsmålet pris/løn og vareoverflod. Teologane har gløymt å lære menneska skilnaden mellom Gud og Mammon. Dei ser ikkje denne skilnaden. Men Moses såg skilnaden. For å berge det vesle jødesamfunnet sette han ut i livet det historiske jubelårssystemet. Denne samanheng treng også Brøgger å tenkje over. Men takk for glimrande artikkel.

Anders Ryste

Svikter Norge fredsprosessen i Midtøsten?

Reelt eksisterer ikke Oslo-prosessen lenger sier den palestinske politikeren Hanan Ashrawi til Aftenposten 16. juni. Norge har sviktet i kampen for den palestinske staten, et fattig og fortvilet folk trenger. Og det skal være en stat med en regjering sammensatt av teknokrater som kan reformere hele systemet. Det lider i dag av vanstyre, maktmisbruk og påstander om korrupsjon.

Hvem har nå skylden? Osloavtalen som Norge kan være stolt av gikk jo inn for fred mellom palestinere og israelere bygget på sikkerhetsrådets resolusjoner 242 og 338.

Den første krevde tilbaketrekning av Israels væpnede styrker fra områder «okkupert» under krigen 1967. Den andre slo fast at alle stater i området har rett til å leve i fred innenfor sikre og anerkjente grenser. **Men å skape fred er en voldsmøssess.** Mye mer vanskelig å få til enn med de politisk-demokratiske tiltak en foreslår i den åpne debatt.

Israel må avgis land for fred. Israel må ikke bygge boliger i Har Homa. Når Israel vinner en krig arabiske stater har satt igang, må de levere tilbake vunnet område. Helst hele Vestbredden. Helst hele den Hellige

by. Og Syria vil ha tilbake Golanhøyden som de selvforvoldt mistet m.m.

Er ikke alt dette merkelig? Lille demokratiske Israel på størrelse med Oppland fylke må avgis landområder til stater minst 500 ganger større. Er det egentlig politikk og land det er snakk om?

Nei, sier en Midtøsten-ekspert, lektor Johan I. Holm. Roten til konflikten i Midtøsten ligger i det faktum at arabiske stater og millioner palestinere ser staten Israel som dette **århundrets største katastrofe.** Og slik må det jo være siden alle de arabiske utsendingene til FN raste mot vedtaket om opprettelse av den Israelske staten 29. nov. 1947. Siden fulgte de opp med krigen de satte igang: 1948, 56, 67, 73 – alle med formål om å utsette staten. Og Israel måtte kjempe for sitt liv, overlevelse og framtid. De måtte vinne, bli en krigernasjon!

Når situasjonen er denne, sier det seg selv at alle forsøk på politiske fredsløsninger er nytteløse.

Bare en ting nytter: Finne årsakene til det arabiske hatet mot den irsaelse nasjon.

Og hvor må en søke? Jeg tror en må gå inn i det religiøse,

fundamentalistiske området, slik den iranske president Khatami nylig antydte da han ønsket en dialog **mellom religioner, kulturer og nasjoner.**

Da vil en selvsagt møte mange gåter i bibelens to hoveddeler og ikke minst i den islamske religion og livsoppfatning. Selv ble jeg meget forundret da jeg leste Muhammeds syn på bibelfolket i Koranens Sura 2,61: der heter det: «Jøder skal for alltid overgis til ydmygelse og den elendigste tilstand.»

Hva har hendt?

Vi vet jo at Muhammed var en stor profet, et edelt menneske som kom til sitt folk i en oppkavet og kampfylt tid, der araber stod mot araber. Der var mange guder og blodige kryssende interesser.

Hans liv og virke utfoldet seg i tiden 570 e. Kr. til sin død 632. På sine mange reiser traff han både det gamle og det nye testamentets folk og førte lange diskusjoner med dem. Han må i begynnelsen ha fått dyp respekt for deres livs og Gudsforståelse. **Dette er Bokens folk,** sa han. Men han unngikk ikke de stridigheter som etterhvert hadde utkrystallisert seg mellom de to religioner i synet på Jesu

guddommelighet og misjon. Han søkte kontakt med jødene i Medina, men der ble han avvist. Det skulle vise seg å bli skjebnesvangert. For ikke bare ble han avvist. De gikk i ledtog med hans fiender i Mekka. Jeg tror vi her står midt i Orkanens sentrum hvor uhildede utredninger må til. For etter dette er det tingene skjer. Selve konfliktintensiteten utvikler seg.

En av våre fremste spesialister på Islam og arabisk kultur utreder: Siden jøder og kristne i henhold til islamsk synspunkt korrumperte det originale Guddommelige ord og innførte nye ting og forandringer, ble Muhammed sendt som den siste Profet og budbringer for å bringe det virkelige Guds ord til Menneskeheten.

Islam ser ikke på seg selv som en ny religion, men som den eneste sanne religion helt ut identisk med åpenbaringene til Moses og Jesus.

Derfor har det aldri vært noen annen helligdom enn den islamske siden jødedom og kristendom i sine røtter er islamske. Alle hellige steder og all jord som arabere eier eller tar i Allahs navn blir uavhengelige.

Til denne hovedholdning kommer så føydalismen med enmannsstyre og ikke demokratiske

likhetsordninger. I Islams liv er det Gud som vil det beste. Det skaper mer ro hos arbeidere og hindrer stridigheter som i Vestens land: Misunnelse og konkurranseangst kan også skjules. Egypt kan føle ubehag ved den israelske ekspertise og dyktighet. Da kan Islam brukes som våpen. Hat kan bli legitimt. Et næringspolitisk våpen.

Av disse mange grunner vil jeg foreslå en ny Osloavtale der en legger den iranske president Khatamis utsagn til grunn. Innkall religionseksperter på Islam, Kristendom og Det gamle Testamentet og la dem sammenlikne brennbare tekster som befester tro. Under mottoet: La oss finne sannheten, er det etter mitt skjønn ikke vanskelig å nå inn til en ny virkelighet der evig fred rå.

Alle stridigheter beviser at ingen har tenkt grundig nok. Den som forstår «alt», tilgir også alt.

Arvid Brodeid
Lærer
2640 Vinstra

Glemte holocaust

For en tid siden feiret etterkommerne av afrikanske slaver, på De Vestindiske øyer, 150 års dagen for minnet om slaveriets opphevelse. I den anledning var der noen frimodige sjeler som anbefalte den danske nasjon om å komme med en unnskyldning for slaveri-epoken. For de fargede menneskers holocaust. Den danske regjering nektet for å komme med en slik unnskyldning, noen mente at folk idag ikke var ansvarlig for hva folk hadde drevet med for mange generasjoner siden.

De fleste av oss husker hvilken oppsikt det vakte da vraket av slaveskipet «Fredensborg» ble funnet utenfor den norske sørlandskyst den 10. august 1974. Mange yngre mennesker fortalte meg at de var rasende over norske skolebøkers fortielse om den skjendige behandling negerslavene fikk i de dansk-norske kolonier i De Vestindiske øyer.

Hartwig W. Dannevig skrev en bok om slaveskipet «Fredensborg», som kom ut på Gyldendal Norsk forlag, 1978. Fra side 141 skriver han: «Dansk menneskehandel ut fra Guinea begynte omkring 1672, i første rekke med henblikk på å skaffe slaver til De Vestindiske øyer. Og en av de første reisene som kan dokumenteres ble utført av et norsk

skip. Høsten 1673 ankom «Cornelia» til St. Thomas med 103 slaver om bord. Skipet var hjemmehørende i Bergen og tilhørte kjøpmann Jørgen Thomøhlen.

(Fra side 95): Fra klokken 3 til 4 morgen blir der blåst i et skall som er som et stort sneglehus, og som gir en slik lyd fra seg at det ligner på et horn. De sorte må da straks opp uaktet om det ennå er mørkt. Det første de gjør er å skjære gress som de bærer hjem til husdyrenes føde. Og deretter går de ut på markene til sitt arbeide fulgt av bombaen med sin lange pisk i hånden, og når de ikke arbeider hardt nok, gir han dem 10 – 12 slag. Således blir der arbeidet hele formiddagen til klokken kvart før tolv. Da blir det igjen blåst i skallet, arbeidet opphører, og slavene samler påny en ny bør med gress som de tar med seg hjem. Så går de hen for å få sin føde som for det meste er røtter som de tar opp av jorden, og legger på ilden til de er stekt, og setter seg så på marken og spiser. Det vannet de får å drikke er for det meste brakkvann, for rent vann er sjeldent, og de hvite holder sitt innsamlende regnvann under lås og lukke, og det gis ikke til kreaturer eller slaver. Senere begir de seg til markene igjen og må arbeide til halv syv og etter det skjære gress til dyrene.

Dannevig nevner også at slavene på «fritiden» måtte dyrke de røtter som de skulle ha til mat. Når en negerslave døde, ble han bare kastet ned i et hull i jorden, uten likkiste eller andre omstendigheter. Slavens hus er bare noen stolper satt ned i jorden, og dekket med stråtak. Slavene må bøye seg dypt for å komme ut og inn, og deres leie er bare jord eller et Brett.

England, Frankrike og Nederland førte an i det store spillet, (slavefarten). I 1719 hadde Liverpool en tonnasje på 18.371 tonn. Størsteparten av flåten var satt inn i trekantfarten. En lignende utvikling fant sted i Bristol, og i andre engelske havnesentra.

Et øyenvitne som fant seg på den nederlandske øya Surinam forteller at dødeligheten var så stor at hele slavebestanden på 50.000 mann ble helt utsluttet, og måtte fornyes hvert tyvende år. Dette var i slutten av det attende århundre. Dannevig nevner ikke noe om hvor grusomt slavene må ha gjennomlevd det harde slitet, med piskeslag og mishandling og så å måtte dyrke sin egen mat, det skulle ikke koste slaveeierne noe. Faktisk verre enn konsentrasjonsleire under annen verdenskrig.

Gunhild Hansen

Eneren

En fritenker som tenkte fritt
over liv og lov og livet sitt,
Som forkjemper for respekt og rett,
for bruk av personlig skjønn og vett.

En frihetskjemper med rettferdighetsglød,
Arnold den frie – Juklerød,
i kamp mot urett, juks og tøv,
frimodig – gjennom liv – til død.

Med sunn fornuft og folkevett
for menneskeverd og personlig rett,
mot selvforhudende autoritet
som hevder «vi alene vet».

Og nådeløst setter sinnssyke-stempel
på eneren som er eksempel
på individets rett overfor kollektivet
av fariseere som betrakter rettferdslivet,
og misbruker kunnskap og profesjon
i ly av lover i en nasjon,
Psykiaterens brød. Arnolds død.

Rettferdsforkjemper Juklerød –
i mange år hans malmrøst lød,
til trøst for dem i mental nød.
Hans minne bidrar ei til fred,
Men til at rettvishet kan finne sted.

Svein Otto Hauffen

Psykiatri: Lotteri uten gevinster!

Skjebnen til psykiatrisk offer, Arve Kirkevik, Sandviken sykehus!

Åpent brev – 01. juli 1998!

til Sandviken sykehus v/kst.
sjeflege/avd. ol. Åsa Bjørndal!
Fra Thore Lie, Oslo siviløkonom

Igen har Sandviken galehus slått til mot Arve Kirkevik (24). Han får ikke den beklagelse han har bedt om vedr. medikamentell «behandling», diagnostisk vurdering og utskriving!

I et brev fra kst. sjeflege/avd. ol. Åsta Bjørndal av 29. mai d.å. til Arve Kirkevik forsvarer hun sin kollega overlege Tore Drønen sitt utspill ved at han i et notat datert 10.11.95 har formulert en diagnostisk diskusjon, hvor en kverulant-paranoid tilstand blir nevnt som et mulig alternativ. En diagnose som forlenget er forlatt i verden forøvrig, men i Norge, nei, – undertegnede kan ikke huske å ha sett kraepelin-forrykthet – (Emil Kraepelin (1856 – 1926) sto fadder til diagnosen) – ble brukt siden tidlig på 70-tallet da anti-psykiatrikjempingen fra Drangedal, Arnold Juklerød, ble

tildelt den. **Du er i godt selskap Arve!**

Det er ingen skam, tvert om, det å bli sammenlignet med kjempen Arnold! Psykiaterne mente Arnold hadde ukorrigerbare vrangforestillinger, – i dette tilfellet, overlegene Tore Drønen og Åsta Bjørndal.

I utlandet blir legenes manglende lyst til åpent å snakke om legefetil benevnt «conspiracy of silence», – i mediene her hjemme benevnes legenes feilbarlighet/taushet som det «hvite broderskap». Søster Åsa forsvarer broder Tore, – pent gjort, men det tjener neppe legeviteneskapen/leses: psykiatrigalskapen! Psykiatriofire møtes med taushet, fordi legenes kollegiale hensyn veier tyngst.

«Medisin»eringen av Arve Kirkevik med Trilafon, på sjargongspråket kalt Trippe-Tripp, har vel også nevnte søster og broder lært via Juklerødsaken. Den store Gaustad-kongen Nils Adolf Retterstøl brukte også Trilafon på den «kverulant-paranoiske» Arnold Juklerød. Ja, ja, – lik diagnose må selvsagt behandles med lik «medisin», «itte no knussel», sa Marte Svennerud! **Du er fortsatt i godt selskap Arve!**

I «Dagens næringsliv» i mars 97 skrev Dag-Ove Reistad at det amerikanske finansmagasinet Barrons hadde antydnet en sterk sammenheng mellom bruken av antidepressive medikamenter og børsoppgangen i USA, jamfr. Dow Jones-indeksen. Og apotek med beliggenhet i nærheten av Wall Street kan melde om stor etterspørsel etter disse pillene, og som gir en følelse av velvære! Her i Norge spiser vi også lykkepiller som aldri før, – ikke noe rart at Orklas sjefsmegler Jan Petter Sissener tipper indeksen på 1500 ved årsslutt 1998. Heng i søster Åsa og broder Tore,

bruk mer lykkepiller, – kanskje også dere snart er å finne på Orklas lønningsliste for å støtte opp om at Sisseners tips skal bli en realitet.

Arve Kirkevik, tvangsinlagt (3 + 1) ganger på Neevengården, Sandviken. Den ene gangen frivillig da han trodde han skulle dø p.g.a. neuroleptika-sprøyter, turde ikke annet enn å oppsøke psykiaterne. **Og tro det eller ei: Er tvangsutskrevet 1 – en gang!**

Tvangsutskrivelsen førte til at kontrollkommisjonen uttrykte alvorlig kritikk. Dette tar den kst. sjeflege Åsa Bjørndal heller ikke selvkritikk på. Hun beklager «at de faglige vurderingene vedr. utskrivningen ikke er tilstrekkelig dokumentert i journalen, og at grunnlaget for å vurdere hendelsen i ettertid derfor er mangelfullt». Så da så.

Arve Kirkevik ble utskrevet fra Sandviken p.g.a. at han tok med seg nyttårsraketter inn på avdelingen! En annen som også har jobbet med eksplosiver, er tidligere statssekretær i forsvardepartementet Oddmund Hammerstad. Hvis undertegnede

ikke husker feil ble Hammerstad under Lund-høringen i Stortinget beskyldt for å være i besittelse av «kverulantisk paranoia»! Han ble også «utskrevet» fra samfunnet av sine (politiske) motstandere! (Apropos: Kjempen Arnold, ifølge journalen, ble utskrevet som drapsfarlig våren 1985). **Du er i godt selskap Arve!**

Søster Åsa og broder Tore, «det hvite broderskap», det er ingen skam å snu. Og husk flertallet behøver ikke alltid ha rett! Henrik Ibsen, ... «den som står alene...» Undertegnede har møtt en psykiater som har vært skeptisk til bl.a. neuroleptika: Den danske psykiater Jytte Willadsen: «Neuroleptika er ikke kommet for å bli». Og den kjente dr. Lars Mårtensson, Tvaaker i Sverige skriver i sin tankevekkende publikasjon, «Neuroleptika dödar barnet i människan». Her skriver Mårtensson engasjert, «Helvete kan inte vara värre. Djävulen kan inte vara ondare än denne psykiatri.»

Leserinnlegg til Samfunnsliv; skrevet og sendt 7. juli 1998:

Jon Lilletun, Du får rødt kort!

Primo juli innledet kirkeminister Jon Lilletun regjeringens avskjedssak mot sogneprestene Berg Lyngmo og Arne Thorsen fordi de ikke vil innordne seg det åndelige tilsynet med biskop Ola Steinsholt. Sogneprestene har min fulle støtte, – og mer enn det!

Biskopene, i tillegg til Ola Steinsholt, Rosmarie Køhn og Sigurd Osberg, burde kirkeministeren heller reist avskjedssak mot. Når det gjelder den nyutnevnte biskopen i Oslo, Gunnar Stålsett, er jeg redd for hva som kommer til å skje ut fra hva han signaliserer, – men vi lar ham få en sjanse. Det hele dreier seg om homofilt samliv som strider mot Guds ord!

Vi får si det som sjefsredaktør Finn Jarle Sæle sa det ultimo uke 27 i programposten 21 (så godt som jeg kan huske det i ettertid): «At vranglærte prester/biskoper blir ansatt i den norske kirke, ja, det kan vi leve med, men at bibeltro prester blir avskjediget, da kan det komme til å bære forferdelig galt av sted». Vi må reagere når troen og trosbrødre angripes. Grunnloven og prestenes embedsbed er vi nå vitner til at på en tragisk måte angripes av Jon Lilletun. I 2000 år har den kristne kirke forfektet at homofilt samliv er synd. Nå kommer tre biskoper og forfektet en vranglære omkring disse spørsmål. Berg Lyngmo kalte Jon Lilletun helt rett: **En lakei!** Nasjonens verdigrunnlag og framtid står på spill! I en av sine siste leveår sa kong Haakon til det norske folk, omtrent som følger: «Vi må ikke miste gudstroen, – vi må ha ærefrykt for vår Gud». Kong Haakon sa dette

for ca. 45 år siden – en klarsynt konge så allerede den gangen hvor galt det hele bar av sted. Og det bærer i en akselererende fart utfor stupet med alle normopløsingene i samfunnet.

Arven etter Martin Luther må vi ta vare på! KrF og kirkestatsråden viser en passiv holdning i forhold til dem som står på barrikadene og kjemper for vekkelsesarven og lutherdommens evige sannheter i Kautokeino. Lilletun, – tenk på biskop Steinsholt og ha grunnlovens paragrafer 2, 4 og 16 foran deg.

Teologen Olav Valen Senstads (1904 – 63) utredninger om bl.a. de store åndsretninger i europeisk historie, vekkelsesarven representert ved læstadianerne i Kautokeino og arven fra Moskva og Roma, de såkalte onde kreftene, representert ved vranglærte teologer og totalitære byråkrater på den andre, er det kampen står imellom.

Det er en dyptgående konflikt vi ser, – og arven fra Moskva/Roma er ødeleggende. Statistikken viser at omlag 200 milliarder koster ulykker, kriminalitet, forurensning og livsstilsykdommer. Oppløsningen av teologien og verdiene i samfunnet må stoppes. Her har du et stort ansvar som folkevalgt politiker på topplanet, Jon Lilletun!, – og hvis så ikke er tilfellet, **må** du skiftes ut! Det er enorme krefter som ligger og ulmer like under overflaten i Kautokeino. Du knebler som den voldsomme byråkratiske overmakt du er Lilletun, småkårsfolket til å tro, mene og handle etter vår gamle grunnlovfestede frihet og orden!

Undertegnede, som nestleder

Anne-Christine Mortensen i menighetsrådet i Kautokeino, mener det er et paradoks at en KrF-statsråd avskjediger bibeltro prester. Løsningen på denne konflikten som jeg tidligere har vært inne på, ville vært at biskop Ola Steinsholt ble sparket.

Eg jeg forundret over Jon Lilletun? Nei, – jeg sa det til min kone på forhånd – med mitt kjennskap til Lilletun, kommer han til å avskjedige disse bibeltro prestene! Hvorfor sa jeg det? Jo, – igjen tilbake til Arnold Juklerød og den gangen stortingsrepresentant Erling Folkvord ville ha full offentlig granskning av alle aspekter vedrørende «Holtanesaken & Juklerødsaken».

Jeg møtte tilfeldigvis Jon Lilletun på Wessels plass, vis a vis Stortinget er par måneder før Juklerød-saken kom opp på Stortinget. På spørsmål fra undeertegnede den gang svarte Lilletun at KrF ville stemme for Folkevords forslag i det alt vesentlige, og representanter for KrF gikk ut i Klassekampen og signaliserte full støtte til Folkevords private lovforslag helt uforbeholdt! Men den 31. mai 1996 stemte Valgerd Svarstad Haugland, Are Næss, Kjell Magne Bondevik, M. Aukana, Hilde Frafjord Johnson, O.T. Lånke og O. Holtan, alle KrF, nei til granskning. Kjempen KrF-ere for å få fram **sannheten?** Nei, dette er og blir politikere for alltid!

Dette kaller undertegnede for «den moderne form for fariseisme» og denne moderne fariseisme finnes fortrinnsvis i massemedia, **Det partipolitiske «liv»**, byråkratiet, **de religiøse organisasjoner** og

utdanningsinstitusjonene. Og for disse organisasjonene gjelder det å holde seg unna enhver kontakt med alle som har oppfatninger og livsstil i kontrast til dem selv (les: Berg-Lyngmo/Tjorsen/Juklerød). De hykler «fromhet» og «omsorg» for de små i samfunnet (les: Berg-Lyngmo/Thorsen/Juklerød), mens de i virkeligheten lever stort på dem (les: Berg-Lyngmo/Thorsen/Juklerød).

Fariseismen har også et diskrediteringsstempel som utestenger for evig og alltid alle som står menings-broderskapet imot. Derfor ser vi KrF-ere strømme vekk fra partiet. De moderne fariseere gjør bruk av flere former for sensur, hvorav den «selvpålagte» er like viktig som utelukkelses-sensuren overfor annerledes tenkende (les: Berg Lyngmo/Thorsen/ Juklerød).

De moderne fariseere fører bevisst eller ubevisst folket bak lyset uavlatelig (les: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i presteavskjedssaken/ Juklerødsaken hvor Jon Lilletun er/var politisk leder i mai 1996/statsråd juli 1998). Men Lilletun & Co. har med stigende engstelse iaktatt at de ikke makter å føre hele folket bak lyset hele tiden (les: KUF i presteavskjedssaken/Juklerødsaken).

Som sagt, Jon Lilletun var altså politisk leder av KUF-komiteen da Juklerødsaken var oppe i mai 1996. – og det er han som nå kommer til å avskjedige de bibeltro prestene. **Jeg synes synd i Jon Lilletun!** Men han er lojal mot KrF-partiets leder Valgerd Svarstad Haugland. Lilletun har avklart ryggdekning fra henne, – og husk Valgerds befattning med

Juklerødsaken tjener også henne til liten ære. Og sjefen sjøl, Kjell Magne Bondevik, – her er også ryggdekning avklart fra Lilletuns side, også det hva Juklerød-saken angikk i sin tid. Kjell Magne Bondevik jobbet for Tor Holtan-Hartwig til det siste (1995), byråkraten som «runnet» Juklerødsaken i departementet på tidlig 70-tall. En erklæring på ca 20 sider forfattet av Arnold Juklerød/Thore Lie om hva som foregikk i 2 møter i departementet omkring skolesaken i Juklerødsaken på 1970-tallet, var ikke Kjell Magne Bondevik villig til å yte press på Tor Holtan-Hartwig for å få ham til å undertegne. Heller ikke kunne Holtan-Hartwig/Bondevik greie å finne en eneste feil i erklæringen! Erklæringen var sannferdig.

Vi hører og leser at Lilletun skal ha samtale med prestene Berg Lyngmo/Thorsen den 14. juli d.å. før endelig avgjørelse om avskjedigelse tas. Apropos: Den 25. mai 1996 hadde Juklerøds advokat, Knut Rognlien, Juklerødfondets mor og siver, Milly Enger, Unge Venstre-representant Erik Sand, Vestfold, lobotomiforsker Joar Tranøy og Juklerøds nærmeste pårørende (undertegnede) Thore Lie, møte med komiteleder Jon Lilletun. Det var en hyggelig sammenkomst, men handlingens realiteter uteble. Det samme skjer den 14. juli d.å.

KrF – nå bør det tenkes klart før handling! – hvis dere skal overleve!

Thore Lie, Oslo

NATIONEN, 5. juni 1998:

Grønnere biler

Av Theis Braanaas, Eurobiol
Naturvernforbundet
Hordaland

Folket og all verden er klar til å ta imot grønnere biler, men det forutsetter at politikere og andre som beslutter, planlegger og markedsfører, ikke sløver. Biler med små, lite forurensende forbrenningsmotorer har lenge vært aktuell handel for enhver som har tanke for miljøet. Til tross for dette reklamerer bilforhandlerne først og fremst for store modeller med mange, forurensende hestekrefter under panseret. De store bilprodusentene roser seg også av å ha løst problemene med elektriske-, hybrid- og brenselcellebiler. Prototypene og serieproduserte biler beregnet for salg til deg og meg ruller på vegene.

Rike nasjoner bør ta de økonomiske investeringer som skal til for at snøballen skal rulle. Det vil si innføre avgiftsfrie ordninger som oppveier de merutgifter kjøperen pådrar seg ved innkjøp av slike biler. Til en vurdering av fortrinn ved en slik samferdselspolitikk kommer blant annet de trafikale og helsemessige fordeler i store byer, der en snart kveles av eksos og motorstøy. Disse ulempene påfører fellesskapet økonomiske utlegg og dyre byplanløsninger. Myndighetene bør være i stand til å øyne fordelene og mulighetene som den nye teknologien gir oss og legge forholdene til rette for potensielle kjøpere. Jo flere forurensningsfrie biler som forlater sambåndene desto rimeligere blir de i anskaffelse – og desto flere kan skaffe seg kjøretøyene. Jeg vil tilføye at våre myndigheter må gå foran og gi muligheter slik at folk kan si: «dette er nettopp bilen for oss». Tiden for en revolusjonerende

omlegging er inne. Tenk for en herlig tid vi går i møte – når trafikken flyter stille og fri for eksos! Hva er så grønnere biler?

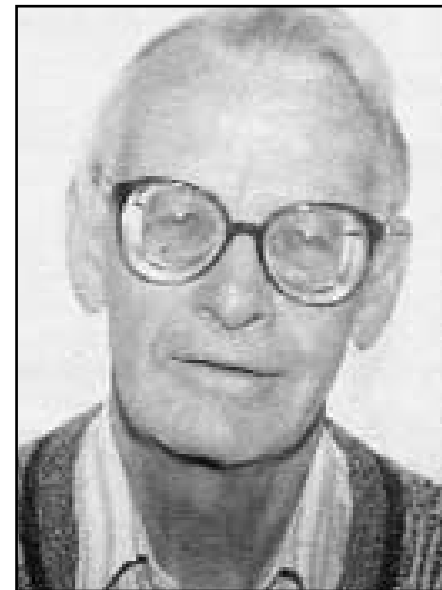
Elektrisk bil drives av elektrisk motor som går på energi lagret i medbrakte batterier. Elektriske biler akselererer raskt og kan kjøre i hastigheter som er de vanlige på landeveger, med den kan ikke gå svært langt før batteriene må lades opp. Toyotas RAV4EV benytter batterier som begrenser bilens kjørelengde til 200 km. Det mest upraktiske er likevel at det tar åtte timer før batteriene er fullt oppladet. Slikt er lett å takle ved overnatting, men ikkje når en er på lengre dagsturer. General Motors EV1 og tilsvarende modeller har null forurensningsutslipp og fjærlette bilrammer. Modellene er betraktet som framtidens motorer. Men mens de er stillegående og ikke forurenser, så er de langt i fra rimelige i innkjøp.

På kort slikt vil hybridbilene som har både batteridrevne motor og forbrenningsmotor være mest praktiske. I slike kjøretøyer ligger muligheten til å kople fram og tilbake mellom de to kraftkildene. Når hybridbilen kjører på landeveg i middels – eller høy hastighet, så er det forbrenningsmotoren som driver hjulene. Men ved start, stopp og bykjøring, det vil si når maskinene blir kjørt med liten effekt, kuttet forbrenningsmotoren ut og den går over til å være en elektrisk drivet bil. Ved rask akselerasjon, trekkes kjøretøyet av såvel forbrennings- som elektrisk motor. Når batteriet er i ferd med å gå tomt, produserer forbrenningsmotoren elektrisitet for ny ladning av det. Ved bremsing og retardasjon er det energien fra hjulene som driver den elektriske motoren, slik at energi som ville gått tapt som varme blir kanalisert tilbake til batteriet som ladingenergi. Energistrømmen blir kontrollert av en vender, forvaltet av et elektrisk hovedpanel fullt av

mikrohalvledere. Ved å alternere automatisk mellom de to motorene, kan bilen gå inn i elektrisk «mode» når den kjører i by og på den måten ikke bidra til bysmog. Deretter kan den veksle over til forbrenningsmotorer for landeveg. Nettoresultatet blir en økning av brenseffekten og langt mindre forurensning. Det er ingen vanskeligheter med tilgjengelig brennstoff; ladningen fortsetter mens bilen kjører og bensin eller diesel finner en ved nærmeste bensinstasjon.

Det dreier seg om å drive biler med brenselceller som får hydrogen til å reagere med oksygen slik at det dannes vanddamp og frigjøres elektrisk energi. Mercedes-Benz har tatt i bruk en brenselcelle som er utviklet av Canadas Ballard Power Systems til å drive sin forsøksmodell NeCar II. I brenselcellens senter sitter en membran dekket med platinakatalysator og en elektrode laget av gassgjennomtrengelig grafittpapir. På begge sider av katalysatoren er det plassert grafittplater gjennomtrengt av fine kanaler. Kanalene på den ene siden av membranen mettes med hydrogen, mens de på den andre siden mottar komprimert oksygen. Katalysatoren setter i gang en reaksjon som forårsaker at hydrogensiden av cellen blir negativt og oksygensiden positivt ladet. Slik produseres en elektrisk strøm som driver motoren. Siden hydrogen ennå ikke er alminnelig tilgjengelig så vil de første brenselcellebilene bringe med seg et annet brensel, sannsynligvis metanol som det kan produseres hydrogen fra. Ingen av disse kjøretøyene vil være forurensningsfrie fordi det blir brukt fossilt brennstoff til produksjon av hydrogen. Hvis den opprinnelige kraftkilde blir sol eller vind istedet for kull eller olje, ja da vil fremtidens biler bli langt mer skånsomme mot atmosfæren.

I forkant av overgang til «grønne biler», vil

Hvis vi vil kan våre byer være frie for eksos i løpet av 5-10 år.

det være nødvendig med forarbeid som krever investeringer. For elektriske biler kreves et stasjonsnett for oppladning. Stasjonsnettet bør legges til byene og samordnes med eksisterende bensinstasjoner. Deponering og resirkulering av brukte batterier må forberedes. Batterier fra hybridbiler må på tilsvarende måte tas hånd om. Brenselcellebilene baserer sin drift på hydrogen og oksygen. Stasjonsnettet for levering av brensel til brenselceller bør samordnes med eksisterende nett av bensinstasjoner. Produksjonen av grunnstoffene må baseres på fornybare energiresurser hvis bilene skal betraktes som forurensningsfrie. Også for brenselcellen må det organiseres mottak. For alle typer biler forutsettes at materialene i motor og karosseri bygges opp etter nøysomhetsprinsipper. Råstoffene bør være lette og egne seg for resirkulering. Det krever mottak for sortering og vidertransport til industri.

Det genetiske budskap

Zoologen og journalisten Matt Ridleys bok om våre sosiale instinkter og vår genetiske arv er populærvitenskap på sitt beste, både i stil og innhold

Er mennesket egentlig et avansert dyr, og derfor underlagt sin natur og sine egoistiske gener? Eller befinner vi oss i en biologisk særstilling, slik den britiske zoologen Ridley påstår – i kraft av å være usedvanlig sosiale, samarbeidende vesener?

Populærvitenskapelige bøker om menneskenaturen er i vinden for tida. Parallelt med den økende interessen for genforskning og biologi generelt, finnes det tydeligvis et bredt marked for slike «lette» fagbøker. Verdien av disse utgivelsene kan imidlertid variere sterkt, og det finnes både romantiske naive og mer tendensiøse eksempler her. Virkelig god populærvitenskap er på den annen side noe av det mest underholdende man kan beskjeftige seg med. Og aller best blir det når en forfatter lykkes i å kombinere tilsynelatende uforenlige fagområder, slik at friske, utfordrende innsikter oppstår. Matt Ridleys bok om «Dydens opprinnelser» er et eksempel på

nettopp dette.

Sosiale instinkter

«Vår suksess som art kan vi takke våre sosiale instinkter for (...) Evnen til samarbeid gir mennesket sitt særpreg, og skiller det fra andre dyr.» Slik uttrykker Ridley seg, og kombinerer med dette biologiske og sosiologiske perspektiver – retninger som i tidligere tider har vært hevdet av nøye atskilte leirer. I utgangspunktet mener han at menneskene er underlagt sine naturlige instinkter, og at vi derfor står i nært biologisk slektskap med høyerestående dyr. Dessuten er disse instinktene av utpreget sosial karakter, slik at grunnlaget for vår felles atferd ligger innbakt i selve vår natur. Samtidig understreker Ridley at dette bare gjelder utgangspunktet, og at mennesket verken er bundet eller detaljstyrt av det naturmessige. Vi kan altså ikke fraskrive oss individuelt ansvar ved å henvise til naturlige tilbøyeligheter, slik den

såkalte sosiobiologien har tendert mot – ved deterministiske teorier om det «egoistiske» genet.

For det er nettopp i lys av vår sosiale, genetiske arv at det moralske elementet kommer inn, slik Ridley ser det. Våre menneskelige dyder, som bokas tittel henviser til, har nemlig vokst fram som en direkte følge av vår sosiale, naturbestemte arv. Egoistiske handlinger er i alle kulturer hovedsakelig forbundet med noe negativt, understrekes det i boka, mens elementer som samarbeid og generøsitet nesten bestandig betraktes som moralsk høyverdig. Den enkelte leser kan sikkert innvende litt av hvert mot Ridleys teser – om generøsitetens kår i turbokapitalismens kjølvann, og denslags – men dette er mindre vesentlig. Mannen får oss i alle fall til å våkne, og det er ingen uvesentlig oppnåelse.

Spenstig

Ridleys hovedtese – som han belyser

ved en imponerende mengde eksempler fra en rekke fagområder – er altså i korte trekk dette: at mennesket er et sosialt vesen, og at våre kulturuttrykk derfor ikke bør betraktes som noe kvalitativt forskjellig fra vår natur. Vi mennesker legger for eksempel mye vekt på vår egen arts usosiale egenskaper, jf. sørgelige fakta som forbrytelser, miljøforurensning eller krig, mens vi glemmer å tenke på i hvilken enestående grad vi faktisk samarbeider – overalt i verden og hele tida. Det finnes riktignok mye menneskeskapt ufred, men på den annen side langt mer fred – for å si det slik. Forbausende nok, hvis vi anser oss selv som egoistiske skapninger.

Ridleys fortjeneste er at han plasserer denne paradoksale problemstillingen i et nytt lys, ved hjelp av spenstige intellektuelle kombinasjoner. Dessuten skal han også berømmes for å trekke politiske konsekvenser av sine teorier, uten å

tre dem over hodet på oss. Han er riktignok ikke den eneste som i den seinere tid har koblet innsikter fra naturvitenskap, biologi, sosiologi, antropologi osv. – for slik å utvikle og balansere den gamle natur/kulturbekjempningen.

Men han er så absolutt i toppklasse, både når det gjelder stil og innhold. Ridley er en vitenskapelig allrounder, med en befriende uærbødig innstilling til oppleste sannheter, og han presenterer sitt stoff i en tilsvarende uhøytidelig, men også krevende form.

«Dydens opprinnelser» er noe så sjeldent som intelligent og underholdende lesning, for lek og lærd. I alle fall for den nysgjerrige. Når oversettelsen dessuten er tilsvarende kompetent, skulle saken vere klar: Følg dine sosiale gener til bokhandelen, og la Matt Ridleys glade budskap berike deg.

Christopher Hals Gylseth

Skjer - - -

landets aksjemeglere sitter i Oslo og selger og kjøper aksjer for noen milliarder kroner, så har de også bidratt sterkt til verdiskapingen.

Bidrar ikke med fem øre

Det er sikkert i overensstemmelse med SSBs definisjon av verdiskaping, men jeg vil hevde at i den sammenheng begrepet er interessant for oss, så bidrar det ikke fem øre til verdiskaping at Aker RGI kjøper for 50 mill. kr i Storebrand-aksjer.

Videre er det interessant å vite følgende: Når Norsk Hydro selger olje og gass for to milliarder kr – utvunnet i Nordsjøen –, blir da verdiskapingen bokført ved Hydros hovedkontor i Oslo? Eller når de eksporterer noen tusen tonn aluminium produsert i Årdal? Eller kunstgjødsel produsert i Porsgrunn eller i Glomfjord?

På den annen side; hvordan hadde Nordland og Troms kommet ut i undersøkelsen hvis Nord-Norgebanen hadde vært under arbeid – finansiert av offentlige skatte- og avgiftsmidler?

Norges største på fisk...

Jeg leste en gang at Østfold var registrert som Norges største eksportfylke av fisk. Årsaken var at en stor del av fiskeeksporten med trailer ble fortollet der før den gikk ut av landet. Er det slike tilfældigheter som avgjør hvor verdiskapingen antas å skje?

Når Oslo er landets hovedstad og

det meste av administrasjon og hovedkontorer ligger der, ville det i en slik sammenheng vært oppsiktsvekkende hvis ikke Oslo og det sentrale østland ble ansett å ha høyest verdiskaping. Vi er alle med på å betale utgiftene til regjering, departementer, direktorater, storting, Nationaltheatret, operaen, hovedflyplassen, Romeriks-porten, Rikshospitalet og hovedkontorene til DnB, Kredittkassen, Storebrand osv., men så vidt jeg forsto SSBs representant, ville verdiskapingen (altså verdien av tjenestene de utfører) ble registrert i Oslo.

Tror de subsidierer distriktene.

Men SV-politikeren og mange, mange andre sitter igjen med inntrykket av at Oslo og det sentrale østland subsidierer resten av landet, og i særdeleshet Nord-Norge. Virkeligheten er antakelig langt på vei omvendt. Det er vel resten av landet som i alle år har subsidiert jernbanedriften i de deler av landet vi har jernbane – med ett unntak, Ofotbanen. Hvem er det som subsidierer underskuddet og avskrivningen av gjeld på Gardermobanen, og hvem betaler hovedflyplassen?

Tenk tanken at virksomhetene i distriktene ble nedlagt. Hva skulle de administrere og «verdiskape» i Oslo hvis vi ikke fisket, ikke produserte landbruksprodukter, ikke utvant olje, ikke produserte kunstgjødsel,

aluminium, dynamitt, skip osv.?

Verdiløs undersøkelse

Hvis det fortsatt skulle være uklart, så er mitt poeng at en undersøkelse om verdiskaping på de premisser som jeg har nevnt, og som jeg oppfattet var grunnlaget, fra det offisielle norske statistikk-institutt, SSB, er verdiløs som opplysning om hva som bidrar med hva til Norges «inntekter». SSB kan selvfølgelig svare at ut fra deres (og muligens alminnelig aksepterte) definisjon av «verdiskaping», og det uten at premisser og forutsetninger blir klargjort skikkelig, fører den til alvorlige misforståelser og myter, som igjen skaper distriktsfiendtlige holdninger. Hvilken nytte har vi for øvrig av en slik undersøkelse? Hva har den kostet, og hva har den bidratt med til verdiskapingen?

Jeg utfordrer økonomene, samfunnsforskerne og våre stortingsrepresentanter. Hvis det er slik at investeringer, fraflytting, utvikling, forskningsmidler, finansieringer og utbygging påvirkes av vurderinger om lønnsomhet og produktivitet, er det viktig at både politikere og velgerne vet hva som er de reelle forhold. Inntil det motsatte er bevist, nekter jeg å betrakte meg som subsidiert av «verdiskapere» i Oslo som skriver sluttsetter på aksjeoverdragelser.

Brochmanns - - -

seg, seier Anders Ryste som er kontaktperson for treffet. Anders Ryste er redaktør av Brochmanns-bevegelsens avis Samfunnsliv.

Samfunnspartiet

Dybwad Brochmann var ein folketalar som frå 1920-talet reiste land og strand omkring for å vekke folk. Han var utdanna gartner, men det var som forfattar og samfunnsstenkjar han vann seg eit namn. I ein periode på 1930-talet sat han på Stortinget for «Samfunnspartiet».

Etter krigen fekk han ein landssvikdom. Dei som er med i rørsle i dag meiner det var høgst urettferdig.

– Han hevda at Kristi ord i bergpreika om å venda det andre kinnet til, også måtte vera rettesnor i samfunnslivet, seier Even Lorch-Falch. – Han blei dømd for å ha sagt dette også i 1940, då tyskarane hadde okkupert landet.

Brochmann trudde på at menneske som av fri vilje valde å vera gode, ville smelta dei kalde hjarta som rådde i den tyske krigsmakta. Men Brochmann sjølv var meir nasjonal enn nokon. Og han ble utskjelt som jødevenn av nazistane.

Loch-Falch seier at når Brochmann likevel blei dømd, var det fordi dei som sat med makta var redde for posisjonane sine om folk tok til å tenkje sjølv.

– Omsynslaus og objektiv kritikk, også andsyunes kollegaer og egne fagmiljø, fremjar sanninga som kan frigjera, seier Lorch-Falch. – Det krev både haldningar og mot å stå fram med det, for motstanden er stor.

R.bm: Anders Ryste som nevnes er redaktør av Brochmanns-bevegelsens avis Samfunnsliv)

NATIONEN, 20. juni 1998:

Fri flyt av alle slags varer

Av Bett Romstad, lege, Jar

Norske media forteller lite om hva slags varer vi kan få inn i våre hjem på grunn av EØS-avtalen. Men danske aviser forteller. Den danske ukeavisen Notat skriver 22. mai om EU-direktiv 96/29 som fra år 2000 vil tillate gjenbruk av radioaktivt avfall i vanlige forbruksartikler.

Ifølge tittelen handler direktivet om «fastsettelse av grunnleggende sikkerhetsregler for vern av befolkningens og arbeidstakernes helse mot de farer, som er forbundet med ioniserende stråling». Det er så fylt med detaljert beskrivelse og vakre ord om disse sikkerhetsnormene, at man lett overser at hovedinnholdet dreier seg om noe helt annet. Folketingets Europautvalg iveså ved sin behandling i 1996 at innholdet i virkeligheten dreier seg om gjenbruk av radioaktivt materiale. Ifølge direktivet skal det fra år 2000 tillates å gjenbruke radioaktivt materiale i alle forbruksvarer, unntatt i matvarer, leketøy og kosmetika. Ingen organisasjoner med kjennskap til radioaktive stoffer og stråling har hatt forslaget til høring.

Engelske Chris Busby forsker i virkningene av lavdose radioaktiv stråling og reiser alvorlig kritikk og advarer mot gjenbruk i

januarnummeret av Global Økologi. Han peker på at direktivet også tillater at man uten autorisasjon eller innberetning kan «fortynne» radioaktivt avfall med annet søppel med tanke på forbrenning eller oppbevaring som vanlig søppel. På den måten vil EUs atomindustri kvitte seg med store mengder atomavfall som ellers ville kreve forsvarlig deponering, skriver han.

Busbys artikkel har overskriften «År 2001: Radioaktiv hverdag». Forskere frykter at selv lavdose radioaktiv stråling øker leukemi, kreft og annen helseskade som særlig rammer barn og unge, og at langtidsvirkningene kan gi alvorlige skader på arvestoff og ramme senere generasjoner. Som lege skremmer det meg derfor når regjeringen legger opp til storstilte feiring med fyrverkeri og jubel ved vår inntreden i dette radioaktive århundre.

Jeg oppfordrer regjeringen til å ta imot Oddvar Norlis utfordring nylig om å vise mer styrke overfor Stortinget. Ta initiativet i denne saken allerede nå! Sørg for å komme Stortinget i forkjøpet! Rett ryggen og si et uttrykkelig nei som stopper norsk deltakelse i denne galskapen! Da har vi virkelig noe å feire ved århundreskiftet.

Bokliste

Over bøker av interesse for nyorienteringen og som kan bestilles og forsendes fra BONDES FORLAG, Jæremyren 16, Bergen eller 6150 Ørsta

1. Dybwad Brochmann: «Nytt lys over livet»	kr. 20,-
2. BDB: «Veien til det nye land», I. «Åndsrevolusjon»	kr. 20,-
3. BDB: «Veien til det nye land», II. «Bevissthetenslivet»	kr. 20,-
4. BDB: «Veien til det nye land», II. «Eksakt vurdering og verdilære»	kr. 20,-
5. BDB: «Veien til det nye land», IV. «Nøklene» (Utgitt med tilskudd fra Chr. Mikkelsen)	kr. 20,-
6. BDB: «Veien til det nye land», IV. «Verdens Frelser I» (BDB's ungdomsbok, inneholdende hans livsprogram)	kr. 20,-
7. BDB: «Veien til det nye land», VI. «Verdens Frelser II»	kr. 20,-
8. BDB: «Til mentalundersøkelse»	kr. 20,-
10. Sivilingeniør G. E. Bonde m. fl.: «Populær innføring i fremtidens samfunnslære. Logokratiet» - 4 bind á	kr. 25,-
14. BDB: «Åpent brev til Rikskansler Adolf Hitler» (1937)	kr. 2,-
15. BDB: «Realøkonomi kontra fiktivøkonomi»	kr. 2,50
16. G. E. Bonde: «Totalitetsøkonomien» - 3. utgave	kr. 20,-
18. G. E. Bonde: «Det norske alternativ til kommunismen»	kr. 2,-
19. G. E. Bonde: «B. Dybwad Brochmann og hans livsverk» (Minneforedrag 1956)	kr. 2,-
20. Bent Lindwall: «Konsten att läsa Biblen»	kr. 20,-
23. Axel Möller: «En ukjent verden»	kr. 20,-
24. Lege Nils Røhnbaek: «Menneske du er ånd»	kr. 10,-
27. Alf Dahlberg: «Varig fred»	kr. 20,-
31. Ole Røyseth Brende: «Det pengeløse Samfund»	kr. 20,-
33. Anders Ryste m. fl.: «Nytt lys over samfunnslivet» Hefte I - II - III	kr. 40,-
34. Anders Ryste: «Bli som barn igjen»	kr. 25,-
35. A. Fagereng: «Dekapitalisering og desentralisering»	kr. 2,-
36. Olav Sætre: «Alle må være ett»	kr. 20,-
37. Einar Mikkelsen: «B. Dybw. Brochmann og hans ettermæle»	kr. 25,-
38. Dag Ove Johansen: «Jesusbomben»	kr. 5,-
39. Alvin Fagereng og Anders Ryste: «Uvitenhetens inflasjon»	kr. 3,-
40. Jac. Jacobsen: «Nord Norsk Arbeidsliv og Bedre tenkemåte»	kr. 25,-
42. Anders Ryste: «Den nyorienterte skole»	kr. 35,-
43. Anders Ryste og Aase Brenne, Bertram Dybwad Brochmann Minnebok	kr. 100,-
44. Anders Ryste m. fl.: «Troen på fiktivene»	kr. 50,-
45. Anders Ryste m. fl.: «Fredens Sosiologi»	kr. 50,-
47. A. Fagereng: «Fødselsdagsgave»	kr. 25,-
48. M. Gjellestad: «Det kristne paradoks, Paulus og dobbeltmoralen»	kr. 50,-
49. Fagerengs bok: «På talefot med samtiden» bestilles fra Terje Fagereng, Kotsøy, 7494 Singås.	
50. Anders Ryste: «Ny livsorientering i Norden»	kr. 120,-

Samfunnsliv

Redaksjon og ekspedisjon
6150 ØRSTA

Abonnement i hele Norden
Kr. 450,- pr år
kr. 225,- pr halvår

Annonsepris kr. 4,- pr mm
1. side kr. 4,50 pr mm

Abonnement kan tegnes
ved poststedene eller
direkte i ekspedisjonen

Sats og trykk:
Møre-Nytt, Ørsta

